

Különleges rózsák

A rózsza nemzetségre jellemző változékonyságra és kereszteződési hajlamra már régen felfigyelt az ember, a természetben fellelt mutánsokat begyűjtötték, szaporították és továbbselektálták. Ennek eredményeképpen már igen korán kedvelt lett a különleges megjelenésű növény. Népszerűsége folyamatosan növekedett, ma pedig már olyan bőséges a fajtakinálat, hogy szinte követni sem lehet.

Június első hétvégéjén a Budatétényi Rózsakertben megrendezett rózsafesztiválon szakmai előadások is elhangzottak, a különleges rózsák világába Boronkay Gábor rózsakutató, a MATE munkatársa kalauzolta el az érdeklődőket. Előadásában emlékeztetett, hogy a középkori Európában a legelterjedtebb rózsza az élénk színű *Rosa gallica*, valamint Nyugat-Európa „parasztrózsája”, a *Rosa officinalis* (patikárius rózsza) volt. Ez utóbbit fűszernek, rózsabornak, rózsacetnek és sütemények ízesítésére használták már évszázadokkal korábban. Később jelent meg Európában a keletről származó őszi damaszkuszi rózsza, amely illatos virágait évente akár többször is hozza. E két utóbbi típus hibridje a Portland-rózsza, amely az 1800-as évek elején terjedt el Európában. A 18. század közepén kerültek Európába a Kelet-Ázsiából származó kínai rózsák, és egyre ismertebbek váltak az ún. Bourbon-rózsák is.

A Portland-rózsza, a kínai rózsza és a Bourbon-rózsza hibridjeként jött létre az ún. remontáns rózsza a klasszikus európai rózsakultúra és rózsanevelés egyik meghatározó mérföldköveként. Mindeközben Kelet-Ázsiában, elsősorban Kínában két különböző típusú rózsza, a *R. chinensis* (kínai rózsza) és a *R. odorata gigantea* (óriás rózsza) keresztezésével megszülettek az első tearózsák. Ezek az értékes színű, hosszan nyíló, nagy, csillag alakú virágok lettek a mai virágboltban kapható vágott rózsza „ősei”.

Ígazi nagy változást, új fejezetet nyitott a rózsafajták történetében, amikor 1867-ben a robosztus, erőteljes növekedésű, fagyűrű, illatos európai rózsákat keresztezni tudták a nagyon szép alkatú, finom megjelenésű kínai tearózsákkal. Az így létrejött első teahibridek már rendelkeztek a modern rózsafajták minden jó tulajdonságával. Az elmúlt több mint 150 évben szinte követhetetlenül sok értékes fajta jelent meg, ezek közül a legérdekesebbeket, legkülönlegesebbeket emelte ki Boronkay Gábor.

Ritkaság a füstös árnyalatú Paul Ecke fajta

Izgalmas ritkaságok

Úgy tartják, hogy a rózsza egyik legnagyobb hátránya a tüskés szár, ennek ellenére alig irányul nemesítési program tüskétlen rózsára. Pedig kisgyerekes háztartásokban, játszóterek közelében

David Austin mintegy 120 fajtát nemesített

ez a tulajdonság a fajtaválasztás egyik fontos szempontja lehet, nem beszélve arról, hogy a hajtított rózsákat kötegelve értékesítik, és a csomagolásnál is hátrány a szúrós szár. Ugyanakkor közparkokban még előny is ugyanez, hiszen ez védi a növényt például a tapasztól. A szinte teljesen tüske nélküli rózsák Franciaországban bukkantak elő első ízben, a *Zephirine Drouhin* fajta máig az egyetlen olyan rózsza, amin egy szál tüske sincs, de a Kew Gardens David Austin-nemesítésű angol rózsáinak egy része is tüskétlen. *Harvey D. Davidson* kaliforniai nemesítő kifejezetten tüskementességre nemesít, fajtáinak szárai csupaszok, lágy tapintásúak.

Az angol vagy romantikus rózsákat senkinek sem kell bemutatni, hihetetlenül népszerűek és változatosak ezek a típusok. *David Austin* Angliában, Wolverhamptonban kezdte a munkáját a saját faiskolájában, és az volt a célja, hogy a kínai rózsák által kiszorított régi, történelmi virágalakot visszahozza a közzlésbe. Keresztezéssel igyekezett kombinálni az illatos, telt, rozettás, szé-

les virágú fajtákat a minél nagyobb szín-gazdagsággal és a dús, folytonos virág-zással. Első fajtája, a *Constance Spry* nagyon illatos, de csak egyszer virágzik, amelyet aztán követtek a már többször virágzó fajták: a *Graham Thomas*, a *Heritage*, az *L. D. Braithwaite*. A nemesítő mintegy 120 fajtájából 43-at az Angol Királyi Kertészeti Társaság aranyéremmel díjazott.

A modern rózsanemesítés egyik kevésbé ismert, ám igen érdekes iránya az úgynevezett „fűszívű” rózsák létrehozása. Tulajdonképpen arról van szó, hogy a virág közepéből egy új hajtás fejlődik, amelyik zöld levélkéket hordoz, sőt akár egy második virágemelet is kialakulhat. Az irányzat nem teljesen új, mert az 1800-as években már ismert volt a jelenség. 2009-ben azonban a holland Olij Rozen nevű cég az IPM kiállításon mutatta be az általa nemesített rózsakülönlegességet, és egyből díjat szerzett vele. Kiderült, a virágkötők kedvelik a kissé furcsa megjelenésű virágformát, ezért hamar népszerűek és keresettek lettek a piacon. Azóta számos színváltozatban kapható, legnépszerűbb fajták a *Red Eye*, *Caraluna*, *Grasshopper*, *Sweet Eye*, *Flash Eye*, *Rive Gouche*.

Lehet-e fekete vagy kék?

A különleges színek előállítása mindig is célja volt a nemesítőknek, noha valószínűleg a ritka színű fajták létrejötte a véletleneknek is köszönhető. Például mindössze egyetlen okkersárga színű

A legkülönlegesebb árnyalatú fajták egyike az *AbraKadabra*

fajta ismert, ez a *Honey Dijon*. Hasonlóan ritka a füstös árnyalatú (vörös alapon fekete fröcskölt mintázat) *Paul Ecke* rózsafajta.

A sötétbíbor ún. bársonyrózsák nemesítésénél régi történelmi fajtákhoz kellett visszanyúlni, amelyeket feltehetően már az 1500-as években ismertek, de valamiért feledésbe merültek. Ezekből a fajtákból tudták aztán a kétezres évek elején létrehozni a modern bársonyrózsákat, ilyen például a *Purple Splash*, a *Midnight Blue* vagy a *Forever Royal*. A barnásvörös, tejeskávés színű rózsák is a ritkább típusok közé tartoznak. Ilyen a *Spiced Coffee*, a *Striped Jocelyn* vagy a *Mokarosa*. Legkülönlege-

sebb a *Josephine* vágórózsa, nagyon kényes, nagyon nehéz fenntartani.

Örök kérdés, hogy lesz-e valaha igazi fekete rózsák. A rózsakutató szerint nem lehet, ugyanis nincs fekete pigment a rózsákban. Ugyanakkor ha nagy koncentrációban jelenik meg a cianidin, akkor egészen sötét árnyalatúvá is válhat a rózsák. Ismert és egészen sötétbordó fajta a *Taboo*, de a legsötétebb vágórózsa a Meilland nemesítőház *Black Baccara* fajtája.

Vannak különleges mintázatú vagy színekombinációjú fajták is. Az egyik ilyen az ún. Hulthemia (perzsa) árnyalat, ez az Irán és Afganisztán félsivatagi-sivatagi területein honos rózsák, a *Rosa persica* jellemzője, amely egyébként minden tekintetben különbözik az általában ismert rózsáktól. Erősen tüskézett, elfekvő típus, virága azonban unikális, mert a közepe egészen sötét bíborvörös, ez semmilyen más vadrózsára nem igaz. A nemesítők ezt a mintázatot szerették volna kerti rózsáknál viszontlátni. Azonban törekvésük sokáig kudarcba fulladt, mert a *Rosa persica* genetikailag és fiziológiailag is annyira távol áll a többi rózsától, hogy nem sikerült keresztezni semelyik fajtával. Végül hosszú próbálkozás után az 1980-as években jött össze, az akkor létrehozott négy fajtából csupán egy, a *Tigris* bizonyult termékenynek. Mára már számos színárnyalatban előfordul, a típus általánossá vált, a fajták szép fényes lombjuk, erőteljes, egészséges megjelenésük miatt kiskerti használatra is alkalmasak.

Boronkay Gábor a csíkos és pettyes mintájú rózsákról is szólt. Mint mond-

A *Rosa persica* virágának közepe egészen bíborvörös

ta, napjainkban az érdeklődés a különlegességek felé fordult, ezért ezek a változatok egyre népszerűbbek. A csíkos rózsza azonban valójában egyáltalán nem modern találmány, mert a *Rosa officinalis* már az 1500-as években leírták egy természetes módon kialakult csíkos változatát, ez a *Versicolor*. Sokáig úgy tartották, hogy minden csíkos rózsza ennek az egyetlen fajtának az utódja, de ezt később megcáfolták. A csíkos fajtákból a francia típusok terjedtek el leginkább, ismert például a *Maurice Utrillo*, a *Camille Pissarro* és a *Red Intuition*.

A pettyes fajták többségét *Griffith Buck* nemesítette az Egyesült Államokban. A foltosság eredete ismeretlen, ugyanis a nemesítő eredetileg fagyűrő rózsákat szeretett volna létrehozni. Végül egy olyan hibridet talált, ami az Európában is ismert ún. rozsdás rózsza, ennek a keresztezésével sikerült fagyűrő, ugyanakkor pöttyös fröcskölt mintázatú rózsát nemesíteni. A tulipántól eltérően a mintázatok oka nem a vírusfertőzöttség, hanem a sejtcsoportok eltérő antociántartalma hozza létre a kontrasztot.

Ellentmondásos törekvés

Kék rózsát szintén mindenki szeretett volna nemesíteni. Belgium és Anglia kertészeti társaságai már 1840-ben összeálltak és komoly pénzüsszeget ajánlottak fel annak a nemesítőnek, akinek először sikerül. Többen is próbálkoztak vele, ám kiderült, hogy hagyományos módszerekkel nem lehet kék rózsát előállítani. A nagy áttörés az 1980-as években következett be, és akkor még egyáltalán nem gondoltak a genetikailag módosított fajták ellentmondásos problémakörére. A *Florigene*, a *Suntory*, és a *Csiro Plant Industry* vállalatok összefogásával dolgoztak ki egy módszert, amelynek során az addigi lila színű rózsza cianidin és antocián festékanyagait delfinidinre cserélték, amely árvácska- és hollandnőszírom-fajtákból származott. Végül a *Suntory* cég mutatta be *Applause* néven a fajtakülönlegességet 2004-ben, azonban további öt évet kellett várni, amíg engedélyezték a forgalmazását. Nagy meglepetésre csekély érdeklődés mutatkozott iránta, 2010-ben mindössze 10 ezer tövet sikerült értékesíteni. Jelenleg Kolumbiában és Japánban kísérleti szinten termelik és fenn-

A legjobb vörös rózsának tartott Red Naomi

FOTÓ: SCHREURS

Már nem kapható kereskedelmi forgalomban a kék GMO-rózsza, az Applause

FOTÓ: SUNTORY

tartják a fajtát, de kereskedelmi forgalomban már nem kapható.

A vágórózsák nemesítése teljesen önálló vonal, és annak során sokkal inkább gazdasági tényezők, a szállkihozatal, a vázatartósság, a vágás utáni kezelés, a tűskéltenség, a jó csomagolhatóság és szállíthatóság kap hangsúlyt. Ennek ellenére a vágott rózsánál is népszerűek a különleges színek. Nagy probléma azonban, hogy miközben akár nyolc évig is eltart a nemesítői munka, az évről évre megjelenő újdonságok mellett három-négy év alatt „elavul” és feledésbe merül egy-egy sikeres fajta. Az előadó kiemelte a legkülönlegesebb árnyalatú fajtákat, ilyen például az *Abrakadabra* vagy a *Pitahaya*. A vörös rózsák közül a *Red Berlin* és a *First Red* „tarolta le” a piacot, azonban az angol virágkereskedők szövetsége legutóbbi felmérése a Schreurs holland nemesítőház *Red Naomi* fajtáját nevezte meg a „legjobb” vörös rózsának megbízhatóság és minőség szempontjából.

Lejegyezte: Rass Krisztina

Virágos Magyarország

Június 30-ra módosította a Virágos Magyarország nevezési határidejét a verseny szervezőbizottsága, így még van idő, hogy további önkormányzatok jelentkezzenek az ország legnagyobb környezetszépítő megmérettetésére, közölte a Magyar Turisztikai Ügynökség (MTÜ). Az ország legrégebbi, idén 30. alkalommal meghirdetett településszépítő versenyén a szakmai elismerések mellett újra értékes nyereményekért versengenek a települések virágos közterületei. Az ismét öt kategóriában meghirdetett versenyre immáron negyedik alkalommal a határon túli magyarlakta települések pályázatait is várják. A 30. Virágos Magyarország verseny során nemcsak jubileumi díjat adnak át, hanem egy emlékfát és egy emléktáblát is kapnak ajándékba pályázó települések.

A verseny célja változatlanul a kulturált és vonzó településkép, az új zöldfelületek kialakítása, a természeti örökség megőrzésével a helyi életminőség javítása, és nem utolsósorban a turisztikai vonzerő növelése. Ugyanakkor egyre fontosabb szerepet kapnak az értékelésben a fenntarthatósági szempontok.

Idén újra lehetőség nyílik tematikus pályázat benyújtására, így keresik a legvirágosabb főteret, az év fasorát, az év óvodakertjét, de kiosztják a Virágzó közösség és Az Év Zöld Innovációja díjakat is. Utóbbira a települések egyedi, innovatív csapadékvíz-felhasználási megoldásaikkal nevezhetnek. Újdonság, hogy a Virágos város- és faluséták kategóriára is lehet jelentkezni olyan helyi turisztikai programokkal és eseményekkel, amelyek a települések legszebb közterületjeinek színes és élménydús bemutatására törekcszenek.

A díjak sorában pedig – köszönhetően az Oázis Kertészet és a Magyar Díszfaiskolások Egyesülete, illetve az Építési és Közlekedési Minisztérium támogatásának – kertészeti utalványok, növények, szakmai tanácsadás is helyet kaptak. (MTI)